

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Tieliikelaitoksen
muuttamisesta osakeyhtiöksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Tieliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi.

Valtioneuvosto oikeutettaisiin luovuttamaan Tieliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus ja toiminta perustettavalle osakeyhtiölle, jonka toimialana olisi rakennusalan palvelutoiminta sekä tähän liittyvät palvelut

ja tuotteet. Tieliikelaitoksen henkilöstö siirtyisi osakeyhtiön palvelukseen. Samalla kumottaisiin Tieliikelaitoksesta annettu laki.

Esitys liittyy valtion vuoden 2008 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Valtion virastona vuoden 2000 loppuun toiminut Tielaitos jaettiin Tiehallinnoksi ja Tieliikelaitokseksi vuoden 2001 alussa. Tiehallinto on valtion budjettitalouteen kuuluva virasto, joka hallinnoi maantieverkkoa ja hankkii tienpidon tuotteet ja palvelut ulkopuolisilta toimijoilta. Tieliikelaitos on maaja vesirakennusalaalla toimiva liikelaitos, joka tuottaa ensisijaisesti liikenneväyliin ja liikenneympäristöön liittyviä tuotteita ja palveluja. Tieliikelaitos rahoittaa toimintansa omilla tuloillaan ja ottamallaan lainoilla.

Tielaitosuudistuksen tarkoituksena oli erottaa tienpidossa tilaajan ja tuottajan roolit sekä avata tienpito kilpailulle. Uudistus toteutettiin neljän vuoden siirtymäajan puitteissa asteittain niin, että vuosittain enenevä osuus tienpidosta tuli kilpailun piiriin. Siirtymäaika kesti kaksi vuotta maanteiden rakentamisessa ja ylläpidossa. Tienpidon suunnittelussa ja hoitourakoissa siirtymäaika kesti neljä vuotta. Vuoden 2005 alussa kaikki tienpitotoiminta oli kilpailun piirissä. Siirtymäaikana Tieliikelaitoksella oli velvollisuus Tiehallinnon kanssa tehtävien sopimusten nojalla hoitaa ne tienpidon tehtävät, joita ei vielä siinä vaiheessa ollut kilpailutettu. Tienpidon markkinoiden avaamisen vastapainoksi Tieliikelaitoksella oli mahdollisuus kilpailla tienpidon ulkopuolisista töistä, mutta siirtymäkauden ajaksi liikenne- ja viestintäministeriö asetti sille liiketoimintarajoituksia.

Liikenne- ja viestintäministeriö laati jokaiselta siirtymäkauden vuodelta yhdessä Tiehallinnon, Tieliikelaitoksen ja maarakennusalan järjestöjen kanssa eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunnalle seurantaraportin tielaitosuudistuksesta.

Pääjohtaja Mikko Talvitie selvitti liikenne- ja viestintäministeriön toimeksiannosta Tieliikelaitoksen organisaation kehittämistarpeita vuoden 2004 lopulla eli siirtymäkauden

päätyessä. Selvityksensä perusteella selvityshenkilö totesi, että Tieliikelaitoksen yhtiöittämiselle on hyvät perusedellytykset. Hän ehdotti, että Tieliikelaitoksesta muodostettaisiin yhtenä kokonaisuutena valtion kokonaan omistama osakeyhtiö vuoden 2007 alusta. Lisäksi selvityshenkilö ehdotti, että valtioneuvosto tekisi yhtiöittämisestä periaatepäätöksen ja että liikelaitoksen toimialaa muutettaisiin vastaamaan kilpailijoiden toimialaa. – Näitä ehdotuksia ei toteutettu.

Valtioneuvosto laati vuonna 2005 eduskunnalle selonteon (VNS 3/2005) tielaitosuudistuksesta. Selonteon mukaan tielaitosuudistus oli tehostanut tieverkon hoitoa sekä yhtenäistänyt hoidon laatua ja palvelutasoa. Tiestön kunnan aleneminen saatiin siirtymäkauden aikana pysähtymään, mutta alemman tieverkon talvihoidon taso aleni joillakin alueilla. Liikenneturvallisuus säilyi siirtymäkauden ajan suunnilleen entisellään. Henkilöstön sopeuttamiseen käytettiin siirtymäkauden aikana noin 100 miljoonaa euroa. Tielaitosuudistuksen tavoitteeksi asetettiin 50 miljoonan euron vuotuiset säästöt pystyttiin saavuttamaan.

Eduskunnan selontekoon antamassa vastauksessa todettiin, että tienpidon markkinat on avattu, alalla on kilpailua, ja maanteiden hoidon kustannukset ovat alentuneet. Eduskunta piti tärkeänä, että tiestön hoitourakoihin saadaan toimivat markkinat. Eduskunnan näemyksen mukaan siirtymäaika oli henkilöstön kannalta välttämätön, ja henkilöstön sopeuttamisen keinoista pystyttiin sopimaan. Eduskunnan vastauksessa pohdittiin sekä Tieliikelaitoksen toiminnan jatkamista edelleen liikelaitoksena että Tieliikelaitoksen yhtiöittämistä. Vastauksessa ei varsinaisesti otettu kantaa kummankaan vaihtoehdon puolesta.

Kilpailijat seurasivat Tieliikelaitoksen tienpidon ulkopuolista toimintaa siirtymäaikana hyvin tarkkaan. Kilpailijoiden mielestä Tieliikelaitos rikkoi sille siirtymäkaudeksi

asetettuja toimialarajoituksia. Asiaa selvitetiin seurantaryhmässä, erillisissä neuvotteluissa ja tutkimuksissa. Maarakennusalan järjestöt tekivät vuoden 2002 lopulla selvityspyynnön EU:n komissiolle, joka totesi vuoden 2004 aikana, että selvitystä ei jatketa julkisia hankintoja koskevilta osin. Väitettyä valtiontukea koskevat tutkimukset ovat kesken. Komission odotetaan ratkaisevan asian syksyn 2007 aikana.

Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman liikennepolitiikan omistajapolitiikkaa koskevassa kohdassa on maininta Tieliikelaitoksen yhtiöittämisestä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Tieliikelaitoksen hallinnollinen asema ja tehtävät on määritetty Tieliikelaitoksesta annetuissa laissa (569/2000) ja valtioneuvoston asetuksessa (660/2000) näihin myöhemmin tehtyine muutoksineen. Lain mukaan Tieliikelaitos on liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimiva liikelaitos. Tieliikelaitoksen toimialana on maa- ja vesirakennusosalalla ensisijaisesti liikenneväylien ja liikenneympäristön suunnittelu, rakentaminen, ylläpito ja hoito sekä näihin liittyvät tuotteet ja palvelut. Tieliikelaitoksen tehtävänä on liiketoiminnan harjoittaminen toimialallaan. Tieliikelaitoksella on velvollisuus tarjoutua maanteiden hoitourakoihin ja lauttaliikenteen hoitoon koko maassa. Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö voi määrätä Tieliikelaitokselle tehtäviä poikkeusoloissa. Liikelaitoksella ei ole viranomaistehtäviä.

Tieliikelaitoksella on 8-jäseninen hallitus, jonka tehtävänä on muun muassa päättää liikelaitoksen toiminnan kehittämistä, merkittävistä investoinneista ja lainanotosta sekä toimitusjohtajan nimittämisestä ja irtisanomisesta.

Tieliikelaitoksen toiminta on ollut kannattavaa. Liikevaihto on liikelaitoksen perustamisen jälkeen vuosittain hieman alentunut tienpidon markkinoiden avautumisen vuoksi. Kolmena viime vuotena liikevaihto on pysytellyt lähellä 500 miljoonaa euroa, ja se oli vuonna 2006 yhteensä 474,1 miljoonaa euroa. Liikevaihdosta lähes puolet kertyi lii-

kenneväylien ja kunnallistekniikan rakentamisesta. Kolmannes liikevaihdosta kertyi väylien hoito- ja kunnossapitopalveluista. Liikevoitto oli 10,6 miljoonaa euroa vuonna 2006. Liikelaitos on tulouttanut valtiolle voitontuloutuksina vuosittain 4,1 – 17,2 miljoonaa euroa. Siirtymäkauden jälkeiset voitontuloutukset ovat olleet 4,1 – 4,8 miljoonaa euroa. Voitontuloutukset ovat olleet yhteensä 43,9 miljoonaa euroa liikelaitoksen koko toiminta-ajalta.

Tieliikelaitoskonserniin kuuluvat liikelaitoksen lisäksi tytäryhtiöt Teekaru AS, Turgel Grupp AS ja jo perustamisvaiheessa liikelaitokseen siirretty osakkuusyritys Finnroad Oy. Maaliskuussa 2007 Tieliikelaitoskonserniin liitettiin myös Kaivujyvä-konserni 60 prosentin omistusosuudella.

Tieliikelaitoskonsernin henkilöstömäärä oli vuonna 2006 keskimäärin 2 600 henkilöä, joista Tieliikelaitoksen palveluksessa oli 2 469 henkilöä.

Tieliikelaitos otti vuoden 2007 alkupuolella käyttöön aputoiminimen Destia.

2.2 Kansainvälinen kehitys

Naapurimaista *Ruotsissa* Tielaitos hoitaa sekä tienpidon viranomaistehtävät että tuotannollista toimintaa saman organisaation puitteissa. Viranomaisorganisaation osana olevat Tielaitoksen Tuotanto, Konsultointi ja Lautat ovat liiketoimintayksiköitä, jotka harjoittavat toimintaansa liiketaloudellisin perustein yhtiötä muistuttavassa muodossa. Liiketoimintayksikköjen asiakkaita ovat Tielaitoksen muut yksiköt, muut viranomaiset, kunnat, yksityiset tienpitäjät ja yksityiset yritykset. Viraston tavoitteissa on hoidon ja kunnossapidon tehostaminen.

Norjan Tiehallinnon tuotannollinen toiminta erotettiin vuoden 2003 alussa suoraan yhtiömuotoiseksi toiminnaksi. Tieviranomaisesta erotettu Mesta AS on Norjan tienpidon rakentamisen, hoidon ja kunnossapidon alalla suurin urakointiyhtiö, jonka liiketoimintalueita ovat rakentaminen, hoito sekä asfaltti- ja materiaalipalvelut. Yrityksen toimialueena on koko maa, ja se on saanut vähitellen jalansijaa myös kuntien markkinoilla.

Tanskassa vuoden 2007 alussa toteutetun kuntauudistuksen yhteydessä valtion Tielai-

toksen hoitoon siirtyi viisi prosenttia yleisten teiden vilkasliikenteisimmästä verkosta. Tällä verkolla kulkee 40 prosenttia tieliikenteestä. Tielaikokella ei ole omaa rakennus-, hoito- eikä kunnossapito-organisaatiota, vaan työt hankitaan yksityisiltä yrityksiltä.

Virossa teiden rakentamisesta huolehtivat yksityiset yritykset. Tiestön hoitoalueita on kuusitoista. Näistä viisi on vielä valtion hoidossa ja yksi valtion omistaman osakeyhtiön hoidossa. Tavoitteena on siirtää hoitourakat yksityisten yritysten tehtäväksi parin vuoden sisällä.

Latviassa teiden rakentamisesta huolehtivat yksityiset yritykset. Paikalliset tiepiirit tekevät vain pienempiä paikkaustöitä. Tiestön hoidon urakat ovat olleet avoimia kilpailulle jo 1990-luvulta lähtien. Hoitoa ovat kuitenkin tarjonneet vain valtion omistamat neljä yksikköä, jotka ovat olleet osa valtion omistamaa yhtiötä vuodesta 2006 alkaen. Tiestön hoidossa maa on jaettu neljään alueeseen, mutta hoitoalueiden määrä nostetaan todennäköisesti yhteentoista.

*Liettua*ssa teiden rakentamisesta ovat huolehtineet yksityiset yritykset 1990-luvun alusta lähtien. Tiestön hoidosta huolehtivat yksitoista tiepiiriä.

Englannissa valtion tievirasto Highways Agency huolehtii strategisesta tieverkosta, johon kuuluvat moottoritiet ja tärkeimmät runkotiet. Yksityiset yritykset ovat huolehtineet tuotannollisesta toiminnasta 1980-luvulta lähtien.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Esityksen tavoitteet

Tieliikelaitos on toiminut liikelaitoksena lähes seitsemän vuotta, joista kolme viimeistä ilman siirtymäkauden toimintarajoituksia. Tienpidon kaikissa tuoteryhmissä on tällä hetkellä toimivat markkinat. Valtiolla ei ole tarvetta varmistaa maanteiden hoitoa tai ohjata tienpidon markkinoita oman liikelaitoksen välityksellä. Yhtiöittäminen olisi luonteva jatko tapahtuneelle tienpidon organisaatioiden uudistamiselle.

Osakeyhtiömalli on yleinen kilpailuilla markkinoilla toimimisen malli yleensäkin ja rakennusalalla erityisesti. Tieliikelaitoksen liiketoiminta tulisi järjestää yksityisen liiketoiminnan tavoin, jotta voitaisiin varmistaa toiminnan kehittämismahdollisuudet ja kilpailukyky sekä kotimaan että kansainvälisillä markkinoilla. Maarakennusalalla nykyistä liikelaitosmuotoa on kritisoitu siitä syystä, että valtio aina viime kädessä vastaa liikelaitoksen sitoumuksista. Siksi myös kilpailuneutraaliteetin vuoksi osakeyhtiömalli on selkeämpi.

Yhtiötä perustettaessa valtiolla on siihen taloudellinen ja osin liikennepoliittinen intressi, joten yhtiö pidetään toistaiseksi täysin valtion omistuksessa. Yhtiö on valtion käyttämässä ryhmittelyssä markkinaehtoisesti toimiva yhtiö, ja yhtiön omistajaohjaus tulee perustamisesta alkaen valtioneuvoston kanslian omistajaohjausyksikön vastuulle.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Tämän vuoksi ehdotetaan, että Tieliikelaitoksesta muodostettaisiin valtion kokonaan omistama osakeyhtiö. Yhtiön keskeisenä toimialana olisi rakennusalan palvelutoiminta. Tämä olisi aloitustilanteeseen hyvin soveltuva toimialamäärittely, jonka myöhempi määrittely jäisi yhtiökokouksen päätettäväksi. Tähänastisen historian perusteella palvelut olisivat jatkossakin ensisijaisesti liikenneväylien ja muun infrastruktuurin suunnittelua, rakentamista ja kunnossapitoa. Lisäksi yhtiön toimialaan kuuluisivat teollisuus- ja ympäristöpalvelut sekä liikenteen palvelut ja näiden yhteyteen soveltuvat tuotteet, kuten liikenteen informaatiopalvelut. Yhtiö jatkaisi Tieliikelaitoksen liiketoimintaa ja vastaisi sen sitoumuksista 1 päivästä tammikuuta 2008. Yhtiöllä olisi toimintaa myös ulkomailla, kuten nykyisinkin.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Osakeyhtiön perustaminen

Yhtiön perustamistoimien valmistelu on käynnissä. Heti lain vahvistamisen jälkeen on

tarkoitus perustaa osakeyhtiö pienellä osakepääomalla yhtiön muodostamisessa vaadittavien valmistelevien toimien vuoksi, jolloin osakeyhtiön toiminta voisi käynnistyä välittömästi lain tultua voimaan.

Tieliikelaitos valtion liikelaitoksena lakkautettiin 1 päivästä tammikuuta 2008. Sen omaisuus, velat ja toiminta sekä näihin liittyvät laina-, takaus-, palvelu-, urakka-, hankinta- ja toimitussopimukset sekä muut niiden kaltaiset sitoumukset siirrettiin osakeyhtiölle heti, kun perustamistoimenpiteet on saatu päätökseen. Omaisuuden luovutus tapahtuisi apportiin osakkeita vastaan.

Osakeyhtiön pääomarakenne on tarkoitus muodostaa sellaiseksi, että sen käyttöpääomarahoituksella ja investointeihin varatulla pääomarahoituksella varmistettaisiin edellytykset tehostaa toimintaa ja kasvattaa liikevaihtoa. Yhtiön pääomarakenne ei olennaisesti eroaisi infrastruktuurialan yritysten pääomarakenteesta.

Omaisuus

Yhtiön aloittava tase olisi noin 230 miljoonaa euroa. Käyttöomaisuutta osakeyhtiöön siirtyisi apportiin Tieliikelaitokselta noin 92 miljoonan euron arvosta ja vaihto-omaisuutta noin 26 miljoonan euron arvosta. Käyttöomaisuus koostuu pääosin maa- ja vesialueista, rakennuksista ja rakennelmista, koneista ja kalustosta sekä muista aineellisista hyödykkeistä. Näistä maa- ja vesialueiden arvo on noin 3,4 miljoonaa euroa, rakennusten ja rakennelmien arvo noin 7,7 miljoonaa euroa sekä koneiden ja kaluston arvo noin 59 miljoonaa euroa. Vaihto-omaisuus koostuu pääosin aineista ja tarvikkeista. Urakointitoiminnan luonteen ja maksupostien jälkipainotteisuuden vuoksi yhtiölle siirtyisi suuri määrä myynti- ja siirtosaamisia, joiden määrä vuoden 2006 lopussa oli lähes 81 miljoonaa euroa. Tieliikelaitoksella oli vuoden 2006 lopussa lisäksi arvopapereita, rahaa ja pankkisaamisia noin 35 miljoonan euron arvosta. Omaisuuserät on tässä ilmoitettu vuoden 2006 tilinpäätöstietojen perusteella. Apporttiomaisuuden lopullinen arvostus tulee perustamaan vuoden 2007 lopulla laadittavaan välitilinpäätökseen. Riippumattomalta tilintar-

kastajalta pyydetään luovutettavasta omaisuudesta apportiinlausunto.

Tieliikelaitoksella oli perustamisvaiheessa valtiolta lainaa runsaat 46 miljoonaa euroa, josta vuoden 2006 lopussa oli jäljellä 34,5 miljoonaa euroa. Lainan loppuosa siirtyisi osakeyhtiön vastattavaksi.

Osakeyhtiön omavaraisuusaste olisi arviolta 32 prosenttia. Lopullisesti omavaraisuusaste määräytyy vuoden 2007 lopulla laadittavan välitilinpäätöksen perusteella, jolloin apportiinomaisuus arvioidaan.

Osakeyhtiön verokohtelu

Nykyisten yritysjärjestelyjä koskevien verosäännösten puitteissa yritystoimintaa voidaan uudelleen organisoida tietyin edellytyksin ilman, että siitä aiheutuu veroseuraamuksia tuloverotuksessa, arvonlisäverotuksessa tai varainsiirtoverotuksessa.

Tuloverotuksen osalta Tieliikelaitoksen yhtiöittäminen vastaa järjestelynä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) 52 d §:ssä tarkoitettua liiketoimintasiirtoa. Siirto voidaan toteuttaa lainkohdassa mainittuun edellytyksiin ja jatkuvuusperiaatetta noudattaen ilman veroseuraamuksia. Edellytyksenä on muun muassa, että siirto tapahtuu kirjanpidossa poistamatta olevista arvoista. Keskusverolautakunnan ennakkoratkaisu n:o 59/1999 koskee valtion liikelaitoksen liiketoimintakokonaisuuden apporttisiirtoa. Ratkaisun mukaan siirtoon voitiin soveltaa liiketoimintasiirtoa koskevia säännöksiä, kun siirtyvään liiketoimintaan kohdistuvat varat ja velat siirrettiin vastaanottavalle osakeyhtiölle siirtohetken mukaisista kirjanpidossa poistamatta olevista arvoista; kun vastikkeeksi saatiin osakeyhtiön uusia osakkeita; ja kun siirrettävän toiminnan palveluksessa olleet työntekijät siirtyivät liiketoimintasiirron yhteydessä vastaanottavaan yhtiöön niin sanottuina vanhoina työntekijöinä.

Arvonlisäverolain (1501/1993) 19 a §:n mukaan arvonlisäverotuksessa ei pidetä myyntinä liikkeen tai sen osan luovutuksen yhteydessä tapahtuvaa tavaroiden ja palvelujen luovuttamista liiketoiminnan jatkajalle, joka ryhtyy käyttämään luovutettuja tavaroita ja palveluja vähennykseen oikeuttavaan tarkoitukseen. Säännös soveltuu Tieliikelaitok-

sen liiketoiminnan yhtiöittäminen sellaiseenaan. Tieliikelaitos enempää kuin perustettava yhtiökään eivät olisi velvollisia suorittamaan arvonlisäveroa vähennykseen oikeuttavaan käyttöön tapahtuvasta apportiomaisuuden siirrosta.

Varainsiirtoverolain (931/1996) 43 §:n 1 momentin perusteella yhteisö vapautuu myös varainsiirtoveron suorittamisesta elinkeinoverolain 52 d §:ssä säädettyjen edellytysten vallitessa tapahtuvissa liiketoiminnan siirroissa.

Perustettava yhtiö olisi muiden osakeyhtiöiden tapaan tulo- ja arvonlisäverovelvollinen.

Vaikutukset valtion talouteen

Tieliikelaitoksen toiminnasta ei ole aiheutunut valtion talousarvioon sisältyneitä menoja liikelaitoksen toiminta-aikana. Tieliikelaitos on tulouttanut valtiolle viime vuosina 4 – 6,3 miljoonaa euroa voiton tuloutusta vuosittain. Osakeyhtiönä toimittaessa osakeyhtiö on tuloverovelvollinen eli maksaa verotettavaa tuloksestaan tuloverokannan mukaisen veron, minkä jälkeen yhtiölle syntyvä voitto voidaan lähtökohtaisesti jakaa osinkoina valtiolle. Osingon määrästä päätettäisiin vuosittain.

Yhtiöittämisellä ei olisi vaikutuksia valtion talousarviosta myönnettäviin tienpidon määrärahoihin, koska tienpidon tuotteet hankitaan kilpailuttamalla.

Vaikutukset liiketoimintaan

Tehtyjen laskelmien ja liikelaitosvaiheen kokemusten perusteella yhtiöllä on hyvät edellytykset kannattavaan liiketoimintaan.

Yhtiöittäminen aiheuttaa yhtiölle lisäeläkevastuun, jonka määräksi arvioidaan enintään 36 miljoonaa euroa. Yhtiölle ei myönnetä erillisrahoitusta lisäeläkevastuun kattamiseen, vaan yhtiö hankkii lisäeläketurvan ryhmäeläkevakuutuksena vakuutuslaitoksilta kilpailuttamalla. Lisäeläkevastuun lisäksi yhtiön katettavaksi tulee arviolta 1 miljoonan euron suuruinen vakuutuksen vuosimaksu.

Muuten yhtiöittäminen ei paljонkaan muuttaisi yhtiön kustannusrakennetta, joka on jo muotoutunut lähelle kilpailevien yksityisten

yhtiöiden kustannusrakennetta. Ajan myötä yhtiön eläkekustannukset alenevat hieman, koska ne määräytyvät yhtiöittämisen jälkeen samalla tavoin kuin yksityisellä sektorilla.

Liikelaitosmuotoiseen toimintaan verrattuna yhtiöllä olisi mahdollisuus nopeampaan päätöksentekoon. Yhtiön olisi helpompi hankkia yhteistyökumppaneita ja aliurakoitsijoita kertaalleen jo kilpailutettuihin ja yhtiön voittamiin urakoihin. Osakeyhtiönä toimittaessa sitä eivät koskisi julkisen sektorin säännökset, kuten laki julkisista hankinnoista (348/2007) tai laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1991).

4.2 Elinkeino- ja kilpailupoliittiset vaikutukset

Tieliikelaitoksella olleet toimintarajoitukset ovat päättyneet tielaitosuudistusta seuranneen neljän vuoden siirtymäajan päätyttyä. Toiminnan läpinäkyvyyteen ja kilpailuneutraliteetin varmistamiseen kiinnitettiin huomiota koko liikelaitosajan. Tiestön hoitourakoinnissa Tieliikelaitoksella on organisaation historiasta ja hoitourakoinnin volyymistä johtuen ollut merkittävä markkina-asema, jonka merkitys koko konsernin kannalta on kuitenkin vähenemässä. Tieliikelaitoksen osuus Suomen kaikista maanteiden hoitourakoista on tällä hetkellä noin kaksi kolmasosaa.

Osakeyhtiöllä ei olisi enää tienpitoon liittyviä erityisoikeuksia eikä -velvoitteita. Osakeyhtiöllä olisi toimintavapauksien lisääntymässä nykyistä joustavimmat ja monipuolisemmat mahdollisuudet kehittää toimintaansa.

Koska Tieliikelaitos on toiminut jo vapaan kilpailun oloissa, ei yhtiöittämisellä olisi vaikutuksia maa- ja vesirakennusalan kilpailutilanteeseen. Valtion liikelaitoksia koskevan tiukemman hankinta- ja julkisuussääntelyn poistumisen vuoksi yhtiön asema olisi samankaltainen kuin muiden osakeyhtiöiden asema. Verotuksellisesti osakeyhtiö tulisi samaan asemaan muiden osakeyhtiöiden kanssa eli olisi tuloverolain (1535/1992) 1 §:n 3 momentin sekä 3 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla tuloverovelvollinen.

4.3 Vaikutukset tienkäyttäjille

Yhtiöittämisellä ei ole välittömiä vaikutuksia tienkäyttäjille. Tiehallinto on maanteiden tienpitäjä, jonka on huolehdittava siitä, että maantiet ovat yleistä liikennettä tyydyttävässä kunnossa

4.4 Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Yhtiöittäminen sinänsä ei vaikuta henkilöstön määrään eikä tehtäviin. Tieliikelaitoksen organisaatio on uudistettu 1 päivästä kesäkuuta 2007 alkaen. Henkilöstö siirtyisi perustettavan osakeyhtiön palvelukseen. Siirtyvän henkilöstön määrä on noin 2 300 henkilöä, ja kaikki heistä ovat työsuhteisia. Työehtosopimuslain (436/1946) 5 §:n nojalla työehtosopimukseen osallisen yrityksen haltijan seuraajalle siirtyvät kaikki ne oikeudet ja velvollisuudet, jotka edeltäjällä työehtosopimuksen mukaan oli. Tieliikelaitosta sitovan työehtosopimuksen sopimusmääräykset muun muassa vuosilomasta, sairausajan palkasta ja eläkkeistä velvoittavat siten osakeyhtiötä siihen saakka, kunnes osakeyhtiö aikanaan sopii työehdoista työehtosopimuksella henkilöstöjärjestöjen kanssa. Osakeyhtiö valmistelee palkkaus- ja muut palkitsemisjärjestelmänsä henkilöstöjärjestöjen kanssa neuvoteltavien tavoitteiden pohjalta. Tarkoitus on, että siirtyvän henkilöstön työsuhteen ehdoista sovitaan työehtosopimuksin jo ennen yhtiön perustamista. Henkilöstön palvelussuhteen ehtojen määräytymisessä sovelletaan liikkeenluovutustilanteissa lisäksi työsuhteisuuslain (55/2001) 1 luvun 10 §:n säännöstä, joka koskee työsuhteista johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä. Henkilöstön asemaan sovelletaan myös, mitä valtioneuvoston periaatepäätöksessä valtion henkilöstön aseman järjestämisestä organisaatiomuutostilanteissa (VM9/01/2006) on määrätty.

Henkilöstön aseman järjestämisestä vallitsee Tieliikelaitoksen ja henkilöstöjärjestöjen välillä yksimielisyys. Lomaoikeuden muutoksista on sovittu työehtosopimuksin keväällä 2007, joten yhtiöittämisen yhteydessä ei ole enää tarvetta neuvotella lomaoikeuksista.

Eläkeratkaisua lukuun ottamatta yhtiöittäminen ei aiheuttaisi muutoksia palvelussuhteen ehtoihin. Tieliikelaitoksen henkilöstö siirtyy yhtiöittämisen johdosta valtion eläkelain mukaisesta järjestelmästä yksityisen alan työeläkejärjestelmän piiriin. Yhtiöittämisessä on periaatteena, että liikelaitoksesta osakeyhtiöön siirtyvän henkilöstön eläke-edut turvataan ja siirtyvien uusi eläketurva vastaa nykyistä eläketurvaa. Tämä järjestetään erillisellä ryhmäeläkevakuutuksella. Tieliikelaitoksen palveluksessa on noin 1 400 henkilöä, joilla on oikeus valtion niin sanottuun lisäeläketurvaan. Lisäeläketurvan määräksi arvioidaan enintään 36 miljoonaa euroa. Lopullinen vastuu summa ratkeaa kilpailutuksen jälkeen. Osakeyhtiö joutuu lisäksi maksamaan vuotuista maksua arviolta 1 miljoonaa euroa vuodessa.

4.5 Aluekehitysvaikutukset

Tiehallinnosta annetun lain mukaan Tiehallinnon tehtävänä on osana tienpidon kokonaisuutta edistää tienpidon toimenpitein tasapainoista aluekehitystä. Tämä tehtävä Tiehallinnolla on edelleen Tieliikelaitoksen yhtiöittämisen jälkeenkin.

Tieliikelaitoksen toimialueena on koko maa. Tieliikelaitoksesta annetun lain mukaan liikelaitoksen on tarjouduttava maanteiden hoitourakoihin ja lauttaliikenteen hoitoon koko maassa. Säännöksellä haluttiin organisaatiouudistuksen yhteydessä aikoinaan varmistaa se, että myös syrjäisempien alueiden maanteiden hoitourakoihin saadaan tarjouksia ja että alueilla syntyisi kilpailua hoitourakoista. Kaikkiin tiestön hoidon urakoihin on vuosina 2001 – 2007 saatu vähintään neljä tarjousta, vaikka hoitourakat ovatkin kilpailun edessä keskittyneet muutamille yrityksille. Niin muilla urakoitsijoilla kuin Tieliikelaitoksella on sekä erittäin vaativia moottoritien hoitourakoita että maaseututiestön perusurakoita. Tiestön hoidossa on toimivat markkinat ja kilpailu toimii. Näin on perusteltua olettaa tapahtuvan myös tulevina vuosina. Osakeyhtiö on Tieliikelaitokselta siirtyvien sopimusten perusteella sitoutunut hoitamaan lauttaliikennettä kaikilla maantielautoilla vuoden 2009 loppuun.

5 Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu liikenne- ja viestintäministeriössä yhteistyössä Tieliikelaitoksen, valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston kanslian edustajien kanssa. Henkilöstöjärjestöjen ja maanrakennusalan edustajia on kuultu valmistelun aikana.

Hallituksen esityksestä on käyty yhteistoiminnasta valtion virastoissa (651/1988) annetun lain mukaiset neuvottelut Tieliikelaitoksen henkilöstön kanssa.

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot Tieliikelaitokselta, Tiehallinnolta, valtioneuvoston kanslialta, valtiovarainministeriöltä, kauppaja teollisuusministeriöltä, Kilpailuvirastolta, Suomen Kuntaliitolta, henkilöstöjär-

jestöiltä sekä maa- ja vesirakennusalan järjestöiltä. Kaikkiaan 15 organisaatiota on antanut lausunnon. Lausunnoissa esitetyt näkemykset on mahdollisuuksien mukaan sisällytetty lopulliseen hallituksen esitykseen. Esitysluonnos on ollut luettavissa liikenne- ja viestintäministeriön Internet-sivulla kesäkuusta 2007. Myös lausuntoyhteenveto on ollut liikenne- ja viestintäministeriön verkkosivulla elokuusta 2007 lähtien.

6 Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 2008 talousarvion käsittelyyn ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

1 §. *Luovutusvaltuutus ja perustettava osakeyhtiö.* Pykälän mukaan valtioneuvosto valtuutettaisiin luovuttamaan Tieliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus, oikeudet ja liiketoiminta perustettavalle osakeyhtiölle sekä merkitsemään kaikki sen osakkeet. Osakeyhtiön toimialana olisi rakennusalan palvelutoiminta. Toiminta kohdistuisi ensisijaisesti infrastruktuurin suunnitteluun, rakentamiseen ja kunnossapitoon. Toimialaan kuuluisivat lisäksi teollisuus- ja ympäristöpalvelut sekä liikenteen palvelut ja toimialaan liittyvät tuotteet. Yhtiö voisi harjoittaa toimintaa kotimaan lisäksi myös ulkomailla.

2 §. *Luovutuksen ehdot.* Valtioneuvosto määräisi osakeyhtiölle luovutettavan omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus tapahtuu. Valtioneuvosto määräisi myös muista omaisuuden luovuttamista ja osakeyhtiön muodostamista koskevista järjestelyistä. Osakeyhtiölle apporttina siirrettävän omaisuuden arvo olisi noin 230 miljoonaa euroa ja siirto tapahtuisi yhtiön aloittaessa toimintansa lain tultua voimaan. Lisäksi säännöksessä mahdollistettaisiin jäljellä olevan valtion lainan vakuudettomuus.

3 §. *Verotus.* Pykälä sisältää säännökset perustettavan yhtiön verokohtelusta. Pykälän 1 momentin mukaan osakeyhtiö ei maksaisi varainsiirtoveroa 1 §:ssä tarkoitettua omaisuuden siirrosta apporttina. Säännöksen mukainen verovapaus vastaisi laajuudeltaan varainsiirtoverolain 43 §:n 1 momentin mukaisista verovapautta. Hakemusmenettelyä ei kuitenkaan edellytettäisi, koska verovapauden edellytysten täyttymistä voidaan tässä tapauksessa pitää selvänä. Pykälän 2 momentissa olisi selventävänä säännöksenä viittaus elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 d §:n soveltamisesta yhtiöittämiseen.

4 §. *Vastuu liikelaitoksen sitoumuksista.* Sen jälkeen kun omaisuus olisi siirretty osa-

keyhtiöön, se ottaisi vastatakseen Tieliikelaitoksen tekemistä sellaisista laina-, takaus-, palvelu-, urakka-, hankinta- ja toimitussopimuksista sekä muista sitoumuksista, joihin Tieliikelaitos on sitoutunut ja jotka koskevat osakeyhtiölle luovutettua omaisuutta ja liiketoimintaa. Tulevasta yhtiöittämisestä otetaan maininta niihin sopimuksiin, jotka Tieliikelaitos tekee loppuvuonna. Tiehallinnon ja Tieliikelaitoksen kesken tehdyt tiestön rakentamis- ja hoitourakkasopimukset sekä muut sopimukset jatkuisivat entisin ehdoin. Lauttaliikenteen hoidosta tehty sopimus jatkuu vuoden 2009 loppuun, joten maantielautojen lauttaliikenteen hoito on turvattu nykyisellä tavalla yhtiön kahden ensimmäisen toimintavuoden ajan.

Velallisen vaihdokseen on saatava velkojien suostumus. Siinä määrin kuin velallista ei voida vaihtaa ja velkaa siirtää osakeyhtiölle, valtio olisi edelleen velallinen yhtiöittämistä edeltäneistä velvoitteista alkuperäiseen velkojaan nähden, ja valtion ja osakeyhtiön välille luotaisiin keskinäinen velkasuhde. Säännöksellä varmistettaisiin toiminnan ja palvelujen tarjonnan jatkuvuus yhtiöittämisen yhteydessä.

5 §. *Henkilöstön asema.* Pykälässä olisi säännökset henkilöstön asemasta osakeyhtiön perustamisen yhteydessä. Säännöksen mukaan Tieliikelaitoksen palveluksessa lain voimaan tullessa oleva henkilöstö siirtyisi osakeyhtiön palvelukseen. Tieliikelaitoksen koko henkilöstö on työsopimussuhteista, joten lakkautettavia virkoja ei ole. Osakeyhtiön perustamisen vuoksi työsuhdetta ei tarvitse päättää. Määräajaksi Tieliikelaitoksen palvelukseen otetut henkilöt siirtyisivät vastaavaksi määräajaksi osakeyhtiön palvelukseen.

6 §. *Tilintarkastus ja tilinpäätös.* Pykälässä olisi säännös siitä, miten liikelaitoksen viimeinen tilinpäätös on laadittava ja tilintarkastus hoidettava. Koska tilinpäätös ja tilintarkastus koskevat liikelaitoksen toimintaa,

sovellettaisiin valtion liikelaitoksista annetun lain aineellisia säännöksiä, vaikkakin näiden toimenpiteiden suorittajana olisi osakeyhtiö.

7 §. *Voimaantulo.* Pykälässä säädettäisiin lain voimaantulosta ja toimenpiteistä, joihin valtioneuvosto voisi ryhtyä valmistellakseen osakeyhtiön perustamista. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan vuoden 2008 alusta.

Tieliikelaitoksesta annettu laki muutokseen ehdotetaan samalla kumottavaksi.

Lisäksi pykälään ehdotetaan säännökset toimenpiteistä, joihin voidaan ryhtyä ennen lain voimaantuloa. Tieliikelaitoksessa tulisi voida tehdä tarpeellisia valmisteluja ja järjestelyjä jo ennen lain voimaantuloa. Vastaavas-

ti valtioneuvosto voisi syksyllä 2007 tehdä päätöksen yhtiön perustamisesta, merkitä yhtiön osakkeet, määrätä luovutettavan omaisuuden arvon, määrätä luovutuksen ehdoista ja muista järjestelyistä.

2 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2008.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

Tieliikelaitoksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Luovutusvaltuutus ja perustettava osakeyhtiö

Valtioneuvosto oikeutetaan luovuttamaan liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalaan kuuluvan Tieliikelaitoksen hallinnassa oleva omaisuus, immateriaaliset oikeudet ja liiketoiminta Tieliikelaitoksen toimintaa jatkamaan perustettavalle osakeyhtiölle.

Yhtiön toimialana on rakennusalan palvelutoiminta. Toimialaan kuuluvat lisäksi teollisuus- ja ympäristöpalvelut sekä liikenteen palvelut ja toimialaan liittyvät tuotteet. Yhtiö voi harjoittaa toimintaa kotimaan lisäksi myös ulkomailla.

Valtio merkitsee osakeyhtiötä perustettaessa kaikki sen osakkeet.

2 §

Luovutuksen ehdot

Valtioneuvosto määrää luovutettavan omaisuuden ja sen arvon sekä ehdot, joilla luovutus tapahtuu. Valtioneuvosto määrää myös muista omaisuuden luovuttamiseen ja osakeyhtiön muodostamiseen liittyvistä järjestelyistä.

Valtioneuvosto määrää, mikä osa omaisuudesta luovutetaan osakeyhtiöön osakkeita vastaan.

Valtion laina yhtiölle voi olla vakuudeton pääomamäärään saakka, joka vastaa valtion lainaa Tieliikelaitoksen omaisuudesta luovutusajankohtana.

3 §

Verotus

Osakeyhtiö ei ole velvollinen suorittamaan varainsiirtoveroa 1 §:ssä tarkoitettusta luovu-

tuksesta perustettavan osakeyhtiön osakkeita vastaan.

Tuloverotuksessa noudatetaan soveltuvin osin elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (360/1968) 52 d §:ssä tarkoitettua liike-toimintasiirtoa koskevia säännöksiä.

4 §

Vastuu liikelaitoksen sitoumuksista

Osakeyhtiö vastaa laina-, palvelu-, urakka-, hankinta- ja toimitussopimuksista sekä muista niiden kaltaisista sitoumuksista, joihin Tieliikelaitos on toimintansa aikana sitoutunut ja jotka koskevat osakeyhtiölle luovutettua omaisuutta ja liiketoimintaa.

Valtion toissijainen vastuu Tieliikelaitoksen ottamista lainoista ja sitoumuksista jää voimaan.

5 §

Henkilöstön asema

Tieliikelaitoksen palveluksessa tämän lain voimaan tullessa oleva henkilöstö siirtyy osakeyhtiön palvelukseen. Määrääjäksi Tieliikelaitoksen palvelukseen otetut henkilöt siirtyvät osakeyhtiön palvelukseen vastavaksi määrääjäksi.

6 §

Tilintarkastus ja tilinpäätös

Tieliikelaitoksen viimeisen toimintakauden tilintarkastukseen ja tilinpäätökseen sovelletaan, mitä valtion liikelaitoksista annetussa laissa (1185/2002) tai sen nojalla säädetään. Osakeyhtiö hoitaa näiltä osin liikelaitoksen tehtävät.

7 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

Tällä lailla kumotaan Tieliikelaitoksesta 16
päivänä kesäkuuta 2000 annettu laki

(569/2000) siihen myöhemmin tehtyine muu-
toksineen.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä
lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpi-
teisiin. Valtioneuvosto voi tehdä lain 1 ja
2 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä ennen lain
voimaantuloa.

Helsingissä 28 päivänä syyskuuta 2007

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Liikenneministeri *Anu Vehviläinen*